

GI ERNEST DEBOR

Evo jednog pisma...

Manifest o
konstruisanju
situacija

Neboder u korenu

Dva rana dokumenta o
aktivnostima i svakodnevnim
preokupacijama članova
i članica Letrističke
internacionale (1953), uz jednu
kritiku La Korbizjea (1954)
i komentar o urbanističkim,
odnosno planerskim
projekcijama

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Guy Debord

EVO JEDNOG PISMA KAKVA SE VIŠE NE PIŠU (1953)

MANIFEST O KONSTRUISANJU SITUACIJA (1953)

NEBODER U KORENU (1954)

„Voilà une lettre comme on n'en fait plus“, Lettre à Ivan
Čtcheglov, (23) novembre 1953, Guy Debord, *Oeuvres*,
Gallimard, Paris, 2006, str. 113–118; „Manifeste pour une
construction de situations“ (1953), *ibid.*, str. 105–112; „Les
gratte-ciel par la racine“ (verovatno Debord), *Potlatch*, br. 5,
20. VII 1954.

Preveo i priredio: Aleksa Golijanin, 2017, 2023.

<http://anarhija-blok45.net>
aleksa.golijanin@gmail.com

ZAJEDNIČKA ARHIVA
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

INTERNATIONALE LETTTRISTE

NA KORICAMA I GORE:

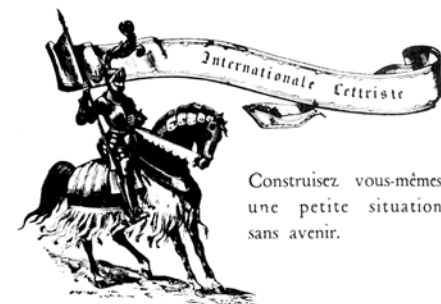
Debor u Kanu, 1950; gore, Deborova fotomontaža iz radnog materijala za „Memoare“ (*Mémoires*, G. Debord & A. Jorn, 1958). Preuzeto iz kataloga izložbe *Guy Debord: un art de la guerre*, BnF-Gallimard, 2013, str. 214.

Evo jednog pisma kakva se više ne pišu
(Debor, 1953)

Manifest o konstruisanju situacija
(Debor, 1953)

Neboder u korenu
(*Potlač* br. 5, 1954)

Planeri
(AG, komentar o urbanističkim projekcijama
i pregled bibliografije)

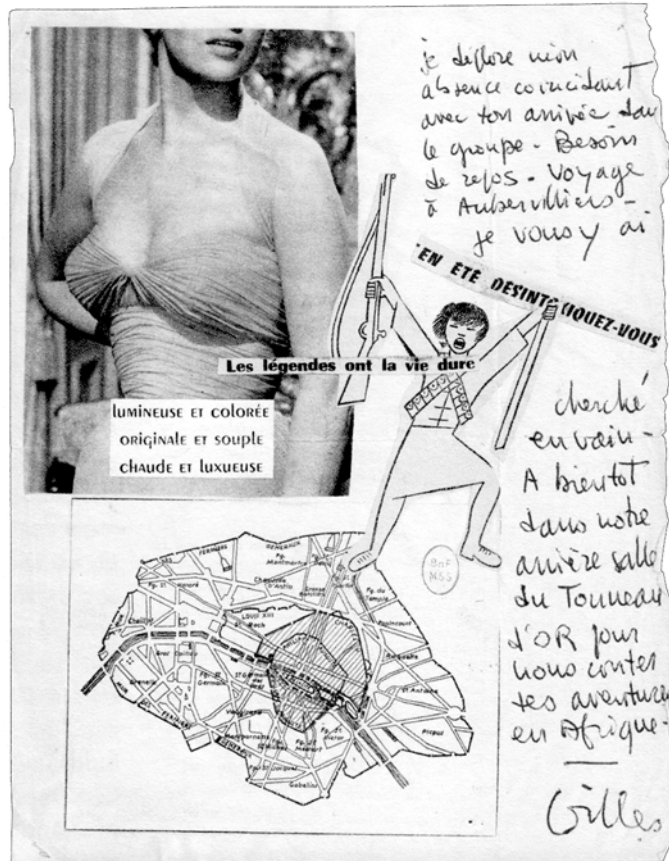
édité par P.L.L. 32 rue de la montagne-geneviève, paris 14

Evo jednog pisma kakva se više ne pišu

Deborovo pismo Ivanu Ščeglovu (Ivan Chtcheglov, Gilles Ivain),
od 23. novembra 1953.

Prvi list

Ponedjeljak

Ivan Ščeglov, potpisan kao Žil (Iven), razglednica-metagraf za Gija De-
bora, oko 1953 (možda ne i ona koja se spominje na početku teksta).

Dragi Ivane,

Primio tvoje poslednje radne beleške i naročito predivnu ra-
zglednicu. (Pitam se kako te stvari uopšte „idu“. Pošte su lepo
uređene i bedno plaćene.) Odgovaram ti naširoko, ali to je ipak
zamorno, za razliku od dobrog razgovora-prolaska, posle dva-
desetog malog ruma. Ovako ćemo očigledno više upamtiti...
možda (u ovom pismu ti šaljem najmanje dva prikaza – objaš-
njenje i iskorišćavanje prvih otkrića). Ali kad pomislim na Žaka
Vašea, čija su lepa pisma bila opširno obrazloženje beskorisno-
sti pisanja. Što je tačno, a opet, kad pogledaš, kakav loš kraj...

U redu. Sve sam više uveren da su nadrealističke ambicije
samo jedan pokušaj da se ostvari deo onoga što želimo.

cf. (uporedi): moć koju su pridavali poeziji, njihova očeki-
vanja, izbledeli okultizam njihove senilnosti, njihovo *potpuno*
nepoznavanje političke ekonomije, njihovo *duboko nerazume-*
vanje evolucije umetnosti – u kojoj su inače tako briljantno
učestvovali. Ali simptomatično je da Breton ne misli ništa, ne
zna ništa, nema šta da kaže o romanu – o pozorištu – o mu-
zici (i sasvim malo o filmu). U tim disciplinama, on ignoriše

Džojša, ignoriše Pirandela, ignoriše čak i Erika Satija, čiji ga je život morao dotaći.¹ Nikada nije bio u stanju da interveniše u tim umetnostima, osim moralnim osudama na osnovu ličnosti autora, što je idiotski (*grubo* se slažem s moralnim stavom nadrealizma, ali ne i s konfuznim načinom na koji ga je primenjivao u kritici umetnosti). Na primer, jedan od najvećih filmskih stvaralaca, Grifit (David Wark Griffith), bio je rasista. To je tip koji treba streljati na licu mesta, ali *Rođenje nacije* (The Birth of a Nation, 1915), iako slavi Kju Kluks Klan, jedan je od deset najvećih filmova ikada snimljenih.

Ista nemoć navela je i grupu mlađih nadrealista da nedavno (1951) napadnu Bresona (jedinog reditelja koji se jedva usudio da predvidi prvenstvo reči nad slikom) zato što je našao da napravi film od *Dnevnika jednog seoskog sveštenika*.² Branili smo Bresona prilično žestoko, iako lično mislim da mu je film dosadan kao kiša, pored toga što *zaista* mrzim kada se pravi film o popovima. Razumeš?

Sve to (inače uključeno u moj članak, kao KRITIKA REVOLUCIJE³) govori da tu prezrivu distancu prema estetici, s

¹ Kao što ga ja ipak dotakao: u belešci od 16. VI 1955, Breton se osvrće na Satija, s najdubljim žalom zbog sukoba i nerazumevanja iz prošlosti – delom i usled njegove čuvene i zaista totalne nemuzikalnosti. Ali ta beleška je ostala neobjavljena za Bretonovog života. Videti kompletnu belešku, <http://www.erik-satie.com/tag/andre-breton/>, ili rukopis, <http://www.andrebretton.fr/work/56600100505260>.

² Roman Žorža Bernanosa (Georges Bernanos, 1888–1948), *Journal d'un curé de campagne*, iz 1936, po kojem je Breson (Robert Bresson, 1901–1999) snimio istoimeni film (1951).

³ Nejasno je na koji članak Debora misli. Tematski, to bi mogao biti „Manifest o konstruisanju situacija (Manifeste pour une construction de situations)“, iz septembra 1953, koji je ostao neobjavljen, ali čiji je nacrt kružio među članovima LI – i koji će se razviti u „Izveštaj o konstruisanju situacija“, iz 1957, osnivački dokument Situacionističke internacionale. Videti prevod.

kojom se nadrealizam poigravao, nismo uopšte preuzeli od nje ga već od DADE.

Dada je, a ne nadrealizam, ta koja se smeje *pesničkim izvorima* i koja je pokrenula to stanje duha – i dalje *delotvorno* – koje danas deli prvi kreten koji naiđe: večito glupiranje Menziona (Jean-Michel Mension), Lebe (René Leibé) koji raskida s pretposlednjim konformizmom, samo zato da bi se valjao u onom poslednjem (iz ovoga nećemo izaći živi... voleti ili ne voleti nekog muškarca ili ženu...)⁴

Potpuno se slažem s poslednjim vestima iz tvog pisma. To će biti zabavno. Šta? Kako? ODMAH!

→ O morfologiji – slučaj Ivič⁵ možda takođe spada u taj domen (možda posebno?).

Ne može se biti Ivič i imati lokne. — Zar ne?

Zašto nas privlače određene forme?

Ako pođemo samo od lica devojaka, tu se javljaju izbori koji s *logičkog* stanovišta mogu biti samo potpuno zapanjujući.

⁴ Menzionove reči iz tekstova „Fragmenti potrage za novim oblicima ponašanja“ („U svakom slučaju, iz ovoga nećemo izaći živi“) i „Generalni štrajk“ („Voleti ili ne voleti nekog muškarca ili ženu je jedno te isto“), obavljenih u LI br. 2 (februar 1953). Do kraja te godine, odnos sa Menzionom je očigledno počeo da se zaoštrava.

⁵ Deo interne mitologije LI: „Ivič“ se prvi put pojavljuje u jednoj frazi iz filma „Urlici u slavu de Sada“; zatim i kao dodatak imenu Mišel Bernštajn (Michèle-Ivich Bernstein), u potpisu jednog teksta iz *Potlača* br. 3 (1954). Provlači se kroz tekstove LI, otprilike, do kraja leta 1954, u raznim aluzijama ili nekim igrama sa „divertiranim“ rečenicama – kao u tekstu „Dve fraze divertirane za Ivič (Deux phrases détournées pour Ivič)“, iz *Potlača* br. 2, 29. VI 1954, koji se poigrava Remboovom pesmom *Vječnost* (L'éternité, 1872) – i onda nestaje. Videti i tekst „Délimitation du mythe“ (nije preveden), *Potlatch* n° 6, 27. VII 1954 (André-Frank Conord), koji ispreda celu legendu o njoj. U prvom izdanju našeg prevoda „Urlika“ javlja se u muškom rodu, što je greška; svi ti detalji nisu se mogli odmah pohvatati.

Iskreno, *nijedna* „kraljica lepote“, i *skoro nijedna* filmska glumica, meni ne izgleda lepo, niti čak *poželjno*, u najjačem smislu te reči.

S druge strane, skoro sve devojke kojima sam bio privržen, po pravilu su, možda, izgledale obično.

„Lepo izvajane“, da, ali, šta osim toga?

(Kada je jednom odgovarao na upitnik „Frans soara“ o „idealnoj ženi“, Volman je izdvojio glas, kao glavnu crtu njenog šarma. Sutradan, kada su ga opet pitali kako vidi idealnu ženu, opredelio za tip čutljive nevinosti. I šta sad?)

Kada se Bido (Georges Bidault) srušio mrtav pijan u Predstavničkom domu (20. III 1953), to je stvarno bilo smešno. Moja baka je valjda jedina žena u Francuskoj koja veruje da je to bilo zbog „preopterećenosti“. Rekao sam joj: ja se tako „preopteretim“ svake noći.

Drugi list

Nekoliko beleški za lično uživanje Ž. I. (Žila Ivena)
(koje još čekaju na širu publiku)

NACRT LETRISTRIČKOG EKONOMSKOG STATUTA O OSNOVNIM ŽIVOTNIM POTREBAMA (*Projet de statut économique du lettriste de base*)

1 – Nacrt teksta, najverovatnije za časopis (u okviru pregleda letrističkih aktivnosti, gde bi komotno bilo rečeno kako su nas razvijanje i razmatranje tog projekta zaokupljali punih *šest meseci* – neverovatno! – što objašnjava kašnjenje broja i nedostatak vesti o zbivanjima tokom jeseni).

Ukupna minimalna lična potrošnja, prilagođena rastu cena standardnih artikala, biće određena po nahodjenju zainteresovanih.

NA PETOGODIŠNJEM NIVOU

Produkcija jednog dugometražnog filma 35 mm
Produkcija dva kratkometražna filma 35 mm
Iskorišćavanje 10.000 m filmske trake od 16 mm
Prolazak preko kontinenta

NA GODIŠNJEM NIVOU

900 litara običnog vina
3 kilograma narkotika
5.000 km pređenih vozom
1.000 km pređenih taksijem
Platna i boje za 150 m² slika

NA MESEČNOM NIVOU

1 hotelska soba (sa tekućom vodom)
4 broja „Libertera“ (Le Monde libertaire)⁶
10 odlazaka u bioskop
30 kuskusa (bez mesa), u ulici K. Priva (Rue Xavier-Privas)
30 kafa sa šlagom, u kafeu „Dipon-Latin“
30 sendviča u baru „Tonal“

Ovaj statut je ratifikovao letristički Prezidijum, dana...

Odbijeni su amandmani G. E. Debora (o izgradnji jednog arhitektonskog kompleksa svakih pet godina) i G. Langlea (o uvozu najmanje jedne Kineskinje godišnje).⁷ Većina je glasala i protiv plana G. Langlea, koji nije uključivao potrošnju hašiša, u okviru godišnjeg minimuma od 3 kg narkotika.

⁶ Časopis Anarhističke federacije (Fédération anarchiste).

⁷ Nejasno, ali doslovno prevedeno: „l'importation d'au moins une Chinoise par an.“

Šta misliš o tome? Daj i Duplom V. (Vagonu)⁸ da pročita.

U pismu, sa strane, okomito: Divertiran izveštaj Vrhovne komisije za kolektivne ugovore o egzistencijalnom minimumu za NEKVALIFIKOVANE RADNIKE.⁹

Na brzinu, još nekoliko ideja, koje ti prilažem za meditaciju.

Teorija o univerzumima-ostvima (univers-iles) (teorija koja spada u psihogeografsku sociologiju).

Zapažanje: poznajemo svega nekolicinu ljudi; čak i oni koji imaju „mnogo poznanstava“ – a mi ih imamo poprilično – imaju ih u jednom miljeu, ili u najviše dva-tri.

Odatle → značaj ljudi, potrebno je mnogo vremena da bismo počeli da se vidamo, da razgovaramo s njima, da ih volimo ili preziremo.

Rešenje (koje su neki letristi već konkretno izneli i *iskusili*): NOMADSKI PROLAZAK.

U pismu, sa strane, okomito, celom dužinom: Veliki grad je akumulacija proizvođača i specijalizovanih agenata – to nije akumulacija individua koje se međusobno poznaju. Na primer, Marselj je mogao da se razvije u sve potpuniji industrijski kompleks, a da se neko ko je živio u Marselju viđao sa svega troje ljudi – ili manje.

(Razmisli, SVP¹⁰, o svem bogatstvu fraze, „En *rupture* de ban“.¹¹)

Enciklopedijske reference: svaka društvena ćelija se razvija u svojoj izolaciji – spora evolucija horde, porodice, srednjovekovnog SELA (u ekonomskoj autarhiji).

⁸ Nadimak Gaetana M. Langlea (Gaëtan M. Langlais, „Double W“, „Double Wagon“).

⁹ Videti i tekst „Minimum života (Le minimum de la vie)“, *Potlač* br. 4, 13. VII 1954, u okviru bukleta *Veliki Potlač*.

¹⁰ „S'il vous plaît“, „molim (vas)“.

¹¹ U suprotnosti s propisima (zakonom, pravilima ponašanja, itd.).

Preokret danas omogućavaju ekonomija (internacionalizam) i tehnika (transportna sredstva), ali on se NAMEĆE i u sferi običaja.

cf. Apoliner: „Stekoh najzad pravo da pozdravim bića koja ne poznajem“, i takođe, „Opevam radosti lutanja i slasnu smrt od njega“.¹²

Nesumnjivo veliki preteča nomadizma.

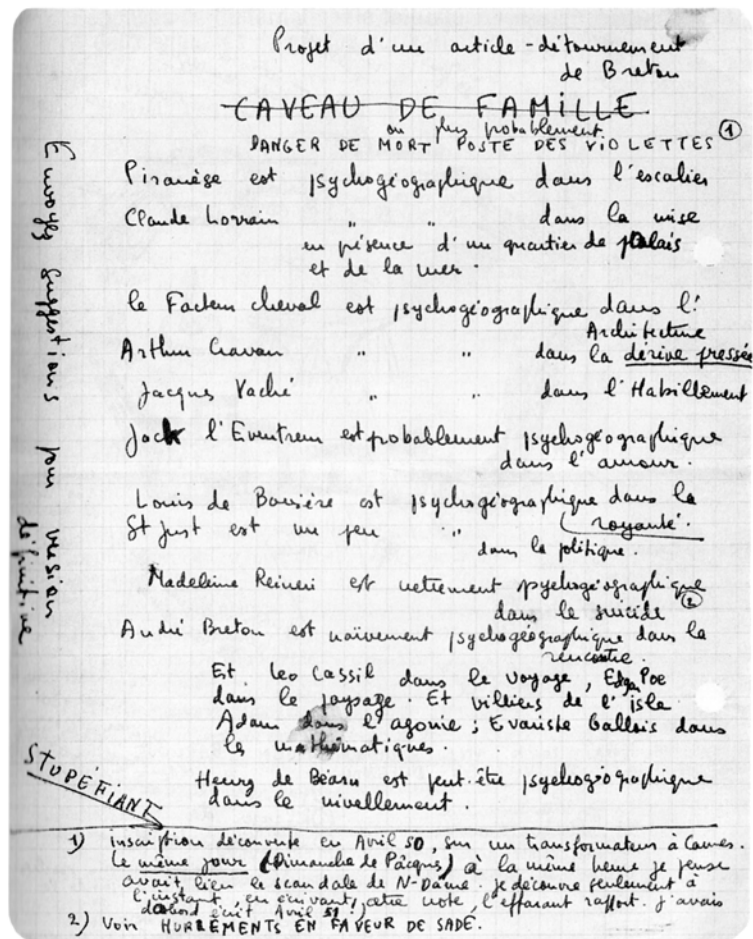
Konzervativna misao gleda s *negodovanjem* na te slučajne susrete, ne toliko s neposredno moralnog stanovišta (seksualnog, na primer) već, čini mi se, zato što u njima vidi NAPAD NA HILJADUGODIŠNJI POREDAK.

*

Slede faksimili trećeg i četvrtog lista Deborovog pisma, s nekoliko prevedenih detalja. Ova verzija je preuzeta iz Deborovih „Sabranih dela“ (*Oeuvres*, Gallimard, 2006), ali detaljniji prepis, zajedno s još nekim ranim dokumentima i prepiskom, koji nisu obuhvaćeni drugim izdanjima, trebalo bi da se nalazi u knjizi Guy Debord, *Le marquis de Sade a des yeux de fille de beaux yeux pour faire sauter les ponts*, Fayard, Paris, 2004 – koju još nismo nabavili... (AG)

¹² Guillaume Apollinaire, „Le musicien de Saint-Merry“, *Calligrammes (Ondes)*, 1918. Gijom Apoliner, „Svirač iz Sen-Merija“, *Red i pustolovina*, preveo i priredio Nikola Bertolino, BIGZ, Beograd, 1974, str. 151.

Treći list

Nacrt za divertirani članak s Bretonovim tekstom (a),
pod naslovom **PORODIČNI PODRUM**
(Caveau de famille, precrtano) ili, verovatnije,
OPASNO PO ŽIVOT, PORUKA OD LJUBIČICA
(Danger de mort poste des Violettes) (b)

Pregled rukopisa

a) Reč je o Deborovoj varijaciji odlomka iz prvog *Manifesta nadrealizma* (1924), u kojem Breton naziva nadrealistima, u ovom ili onom smislu, razne ličnosti koje je smatrao za uzore i preteče (str. 36–37 postojećeg prevoda, Bagdala, Kruševac, 1979):

„Swift je nadrealista u zlobi.

Sad je nadrealista u sadizmu.

Šatobrijan je nadrealista u egzotici.

Konstan je nadrealista u politici.

Igo je nadrealista kada nije glup (...)

Po je nadrealista u avanturi.

Bodler je nadrealista u moralu.

Rembo is nadrealista u životnoj praksi i svemu ostalom (...)

Žari je nadrealista u apsintu (...)

Vaše je nadrealista u meni.

Reverdi je nadrealista u sebi (...)

Rusel je nadrealista u anegdoti...“, itd.

Ovaj Deborov tekst nije parodija toga već preuzimanje iste forme, da bi se preneli neki drugi odnosi. I pored upornih, bespoštednih kritika nadrealizma, nijedan drugi korpus ideja nije imao tako veliki uticaj na letriste-situacioniste (dakle, prvo nadrealizam, tek onda marksizam, Hegel, Lukač, Korš, Lefevr, itd.), i to ne samo zato što su preko nadrealizma otkrili i dadu, Kravana i Lotreamona, o kojima su uvek pisali s mnogo više naklonosti (dada) ili ih stavljali izvan svake kritike

(Kravan, Lotreamon). Na sličan način Letristička internacionala će kasnije „divertirati“ nadrealistički tekst „Predlog za iracionalno ulepšavanje grada“ („Sur certaines possibilités d'embellissement irrationnel d'une ville“, *Le surréalisme au service de la révolution*, n° 6, 15. V 1933), što će kod njih postati „Planovi za racionalno ulepšavanje grada Pariza“ (*Potlač* br. 23, 13. X 1955). Spisak drugih pozajmica i inverzija zaista je dugačak.

Ovaj nacrt će se pojaviti kao tekst „Vežba iz psihogeografije“, u *Potlaču* br. 2 (29. VI 1954):

„Piranezi (Giovanni Battista Piranesi) je psihogeograf po svojim stepeništima.

Klod Loren (Claude Lorrain) je psihogeograf po načinu na koji deo palate sučeljava s morem.

Poštar Ševal (Ferdinand Cheval) je psihogeograf u arhitekturi.

Artur Kravan je psihogeograf u brzim prolascima.

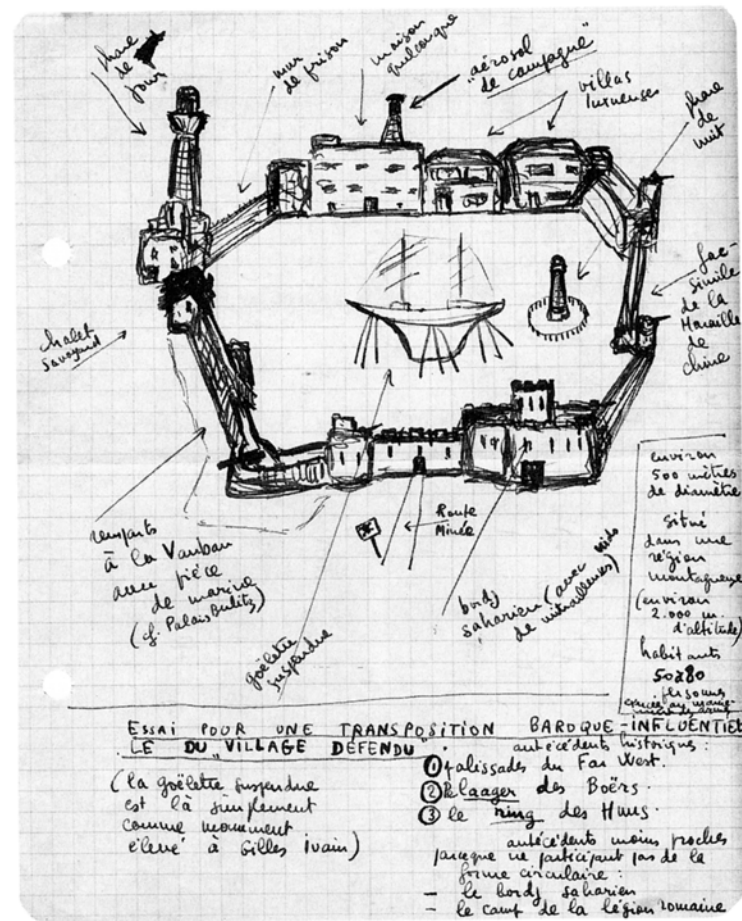
Žak Vaše je psihogeograf u odevanju (...)

Madlen Rineri je psihogeografkinja u samoubistvu. (2)

Andre Breton je naivni psihogeograf u susretima...“, itd.

b) U dnu stranice, pod oznakom 1) i s napomenom „ZAPAJNUJUĆE“, Debor objašnjava (ako sam dobro protumačio rukopis) da je taj natpis video na nekom trafou u Kanu, u aprilu 1950, istog dana kada je čuo vesti o skandalu u Notr Damu (9. IV 1950; videti finale teksta „Pleme“, iz bukleta *Veliki Potlač*). U napomeni označenoj sa 2) Debor piše, „Videti (film) *Urlici u slavu de Sada*“, gde se spominje slučaj devojčice Madlen Rineri, iz Grenobla, koja se ubila 1950.

Četvrti list

SKICA TRANSPOZICIJE „UTVRĐENOG GRADA“,
U BAROKNOM STILU

(Essai pour une transposition baroque-influentielle
du „Village défendu“)

U dnu stranice, levo, ispod naslova crteža, Debora objašnjava da škuna („goëlette“) postavljena u centar utvrđenja, predstavlja „spomenik podignut u čast Žila Ivena“.

(kraj pisma)

„Voilà une lettre comme on n'en fait plus“, Lettre à Ivan Chtcheglov, (23) novembre 1953, Guy Debord, *Oeuvres*, Gallimard, Paris, 2006, str. 113–118.

Manifest o konstruisanju situacija

O TEKSTU

Nacrt Gija Debora, iz septembra 1953, pod naslovom *Manifest o konstruisanju situacija*, na jedanaest kucanih stranica, s napomenom: „Primerak korigovan posebno za Žila Ž Volmana. G. E.“

Prvi put, u ovom obliku, objavljeno u Guy Debord, „Manifeste pour une construction de situations“ (1953), *Oeuvres*, Gallimard, Paris, 2006, str. 105–112.

Navodno postoji još potpunija verzija, koja je naknadno pronađena u arhivi Ivana Ščeglova. Iz nje je ovde prenet odlomak objavljen u *Ivan Chtcheglov, profil perdu*, Jean-Marie Apostolidès, Boris Donné, éd., Editions Allia, Paris, 2006, str. 63.

„Manifest“ je bio planiran za četvrti broj časopisa *Letri-stička internacionala* (LI), zajedno sa tekstom „Pravila novog urbanizma“, Ivana Ščeglova, koji je za taj broj, krajem 1953, preuzeo i ulogu glavnog urednika. Ali posle beskrajnih odlaganja i trvenja, Ščeglov nije uradio ništa, niti je ikada dovršio najavljeni uvodnik. Odatle „originalni“ oblik četvrtog broja LI, koji se konačno pojavio tek početkom juna 1954: samo jedna stranica, s fotografijom nekoliko članova LI na ulici (Debord, Ščeglov, Dau i njegov rođak), i samo jednom rečenicom, i to citatom: „Rat za slobodu se mora voditi s gnevom“ (Sen Žist). Manevar je zaista bio originalan i efektan, i nije ničim ukazivao na frustrirajuću situaciju koja mu je prethodila. Ali to je bio kraj LI kao časopisa; od 22. VI 1954, zamenjuje ga *Potlač*, koji već u drugom broju, od 29. VI, u tekstu „Napolje“, Žila Ž Volmana, isključuje Ščeglova iz LI (zajedno s još nekoliko osoba), uz obrazloženje: „Mitomanija, interpretativni de-

INTERNATIONALE LETTRISTE N° 4

JUIN 1954

La Guerre de la Liberté doit être faite avec Colère

pour l'Internationale Lettriste :

Henry de Béarn, André-Frank Conord, Mohamed Dahou, Guy-Ernest
Debord, Jacques Pillon, Gilles Ivain, Patrick Straram, Gil J Wolman.

lirijum, nedostatak revolucionarne svesti.“ I pored te grube i neopozive presude, Debor mu je ostao privržen, obnovio je prepisku s njim dok je ovaj bio zatvoren u ludnici, i kasnije ga je smatrao za „člana Situacionističke internacionale (SI) iz daleka“. Uticaj koji je njegov tekst „Pravila novog urbanizma“ (koji je napisao s nepunih dvadeset godina) imao na Deboru i orijentaciju LI-SI doslovno je nemerljiv. To je očigledno i u ovom Deborovom nacrtu, koji će se u fragmentima ipak pojaviti u nekim publikacijama LI (naznačeno dalje u tekstu) i koji jasno najavljuje glavni programski tekst iz vremena osnivanja SI: „Izveštaj o konstruisanju situacija...“ (1957).

AG, 2017.

Manifest o konstruisanju situacija

Treba priznati da su gestovi koje smo bili u prilici da činimo, očigledno bili nedovoljni.

Ne pokazujemo strast prema drugima, osim kada treba bučno raskinuti s njima.

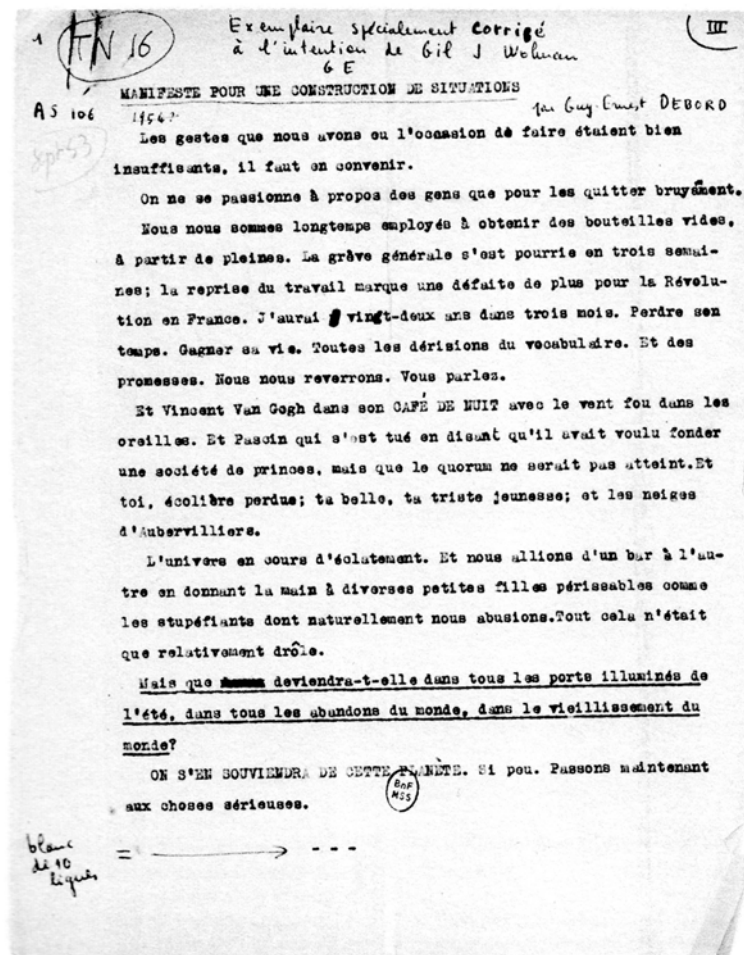
Vredno smo praznili flaše, do kraja. Generalni štrajk je satrunuo posle tri nedelje; povratak na radna mesta označava još jedan poraz revolucije u Francuskoj.¹³ Za tri meseca punim dvadeset dve godine. Gubiti vreme. Zarađivati za život. Sve pakosti rečnika. I obećanja. Videćemo se opet. Kažete.

I Vinsent van Gog u svom „Noćnom kafeu“, s ludim vetrom koji mu tutnji u ušima. I Paskin¹⁴, koji se ubio zato što je hteo da osnuje društvo prinčeva, ali nije mogao da postigne kvorum. I ti, izgubljena devojčice. Tvoja lepa, tvoja tužna mladost. I sneg u Obervilijeu.

Univerzum samo što nije buknuo. A mi smo išli od bara do bara, hvatajući se za razne, prolazne devojke, koje smo, kao i narkotike, prirodno, zloupotrebljavali. Sve to je bilo samo relativno zabavno.

¹³ Generalni štrajk, 5–25. VIII 1953, u kojem je učestvovalo oko četiri miliona zaposlenih, uglavnom iz javnog sektora (komunikacije, saobraćaj, transport, carina, itd.); prvi veliki štrajk koji je pokrenut iz javnog sektora, a ne iz proizvodnje. Iako nije bio potpuno „divlji“, štrajk je izbio mimo volje velikih komunističkih i socijalističkih sindikata. Da bi makar delimično obnovila rad osnovnih javnih servisa, vlada je angažovala čak i zatvorenike i vojsku. Ali, pod pritiskom zvaničnih sindikata, štrajk je okončan posle nepune tri nedelje. Videti tekst Letrističke internacionale, „Minimum života (Le minimum de la vie)“, *Potlač* br. 4, 13. jul 1954.

¹⁴ Jules Pascin (1885–1930), slikar, „Princ sa Monparnasa“.

Primerak otkucan posebno za Žila Ž Volmana, 1953.

Ali šta će postati od nje, u svim lukama obasjanim letom, u svim napuštanjima na svetu, u starenju sveta?

ZAPAMTIĆEMO OVU PLANETU. Tako malo. Pređimo sada na ozbiljne stvari.

Naše doba prisustvuje smrti estetike.

„Umetnosti nastaju, razvijaju se i nestaju jer nezadovoljni ljudi razbijaju svet dozvoljenih načina izražavanja i idu dalje od njegovih festivala bede“ (*Urlici u slavu de Sada*, jun 1952).

Tokom jednog veka, svaki umetnički pristup je polazio od refleksije nad svojim sadržajem, što je vodilo ka sve ekstremnijoj redukciji njegovih sredstava. (Konačna eksplozija reči ili slikarskog predmeta. Film je prošao kroz isti proces, ubrzan prethodnim primerom starijih umetnosti.)

Nekoliko reči raštrkanih na beloj stranici kod Malarmea; bekstvo, koje se ističe u meteorskom Remboovom delu; Arthur Kravan i njegova luda dezerterstva preko kontinenta; ili kulminacija dade u partiji šaha Marsela Dišana, sve su to etape iste negacije, koja je danas dospela u stečaj.

Moguće je da estetika, kao i religija, ima dugačak period raspadanja. Ali preživele to ne zanima. Jednostavno moramo osuditi svako dalje polaganje nade u ta retrogradna rešenja, što je i bio smisao našeg protesta protiv Čaplina, u oktobru 1952.¹⁵

Moderna umetnost teži i traži da se ode izvan estetike, čije poslednje formalne varijacije stižu samo u nagoveštajima. U tom pogledu, značaj nadrealizma bio je u tome što je ukazao na poeziju kao na prosto sredstvo za doseganje skrivenog života, koji bi bio vredniji življenja. Ali do jutra opstaje svega nekoliko tragova nedovršenih konstrukcija snova. Godine prolaze u buržoaskom iščekivanju „objektivnog slučaja“, neverovatnih prolaznica, neizvesnih otkrivenja.

¹⁵ Videti tekst „Dosta s Dustabanlijom (Finis les pieds plats,)“, od 29. X 1952, u okviru bukleta *Veliki Potlač*.

Dve generacije ne mogu živeti od iste zalihe iluzija.

Letrizam Isidora Isua bio je neka vrsta *pozitivnog dadaizma*. Predlagao je neograničeno stvaranje novih umetnosti, na priznatim mehanizmima. U inflaciji ponuđenih vrednosti, i poslednji preostali interes za te discipline, odvaja se od njih.

Umetnosti se ili završavaju u svojoj poslednjoj raskoši ili nastavljaju kao trgovima.

„Nove forme nastajace svakog dana; nećemo više morati da ih dokazujemo, da objašnjavamo njihovu postojanost 'validnim delima'... Ići ćemo još dalje, da bismo otkrili nove 'sekularne izvore', čije ćemo mogućnosti, opet, ostavljati u istom stanju neiskorišćenosti. Svet će iskopavati nova estetska bogatstva, s kojima neće znati šta da radi“ (Isidor Isu, „Beleške o budućoj snazi likovnih umetnosti i njihovoj smrti“, mart 1951).¹⁶

Posle osude tog akademskog idealizma i isključenja njegove pristalice, napisao sam:

„Sve umetnosti su samo prostačke igre i ne menjaju ništa“ (*Uputstvo za Federaciju filmskih klubova Francuske*, novembar 1952).¹⁷

¹⁶ Isidore Isou, „Mémoires sur les forces futures des Arts Plastiques et leur mort“, *Ur*, n° 1, 1951. Videti i IS n° 4, jun 1960, Deborov tekst, „À propos de quelques erreurs d'interprétation (O nekim pogrešnim tumačenjima“, nije preveden), u kojem polazi od istog odlomka i objašnjava svoje viđenje Isua i razloge za raskid s njim. Isu se, po Deboru, „slučajno ili zahvaljujući svom geniju, zatekao u nultoj tački kulture, ali je onda požurio da tu prazninu popuni... nekom simetričnom kulturom... sa elementima sličnim onim starim“, itd. (*Eng.*, „Concerning Several Errors of Interpretation“, <http://www.notbored.org/several-errors.html>)

¹⁷ „Uputstvo za Federaciju filmskih klubova Francuske: Neka razjašnjenja u vezi sa filmom *Urlici u slavu de Sada* (Notice pour la Fédération française des ciné-clubs)“, novembar 1952, *Internationale lettriste* n° 2, februar 1953; u knjizi Gi Debor, *Urlici u slavu de Sada (filmovi)*, anarhija/ blok 45, 2006 (ovde u malo korigovanom prevodu).

Naš prezir prema estetici nije bio stvar izbora. Naprotiv, zapravo smo bili prilično skloni tome da nam se sve to „svidi“. Samo smo se našli na njenom kraju. To je sve.

Na granici izražavanja, u kojem sada vidimo samo drugorazrednu aktivnost, poslednje otkrivene forme svedoče, u istom mah, o krajnjoj istrošenosti ideje komunikacije i rešenosti da se interveniše u samom životu.

„Hteo je da obnovi ljubav pomoću nove filmske tehnike“ (Žil Ž Volman, *Antikoncept*, februar, 1952).¹⁸

Volmanov *antikoceptualni* film približava se izmenljivom delu, sa svakom individualnom reakcijom, pomoću vizuelnog ambijenta i glasovne igre, nepovezane s bilo kakvom naracijom. Umetnost tako napreduje od zadate forme, ka novoj igri učešća.

U filmu *Urlici u slavu de Sada* (ostvarenju filmskog terorizma), iskoristio sam veći broj *divertiranih rečenica* (phrases détournées): odredbe Građanskog zakonika, fragmente običnih razgovora ili citate poznatih autora, ali koji su kroz svoje sučeljanje dobili drugo značenje.

Divertiranje rečenica je prva manifestacija umetnosti koja sledi drugačije ciljeve, u čemu vidimo jedinu primenu definitivno zaključene prošlosti estetike.

U istom pravcu, Gaetan M. Langle je napisao *Lepu krojačicu*¹⁹, s divertiranim isečcima iz novina, najrazličitijeg porekla. Nepovezanost ne može da postoji. Kao i u proizvoljnom razmeštanju neke slike i nekog teksta (fotografske ilustracije iz prvog trećeg broja *Letrističke internacionale*)²⁰, sučeljanje

¹⁸ Gil J Wolman, film *L'anticoncept*, 1952; Editions Allia, 1994.

¹⁹ Gaëtan M. Langlais, *Jolie Cousette*, 1952–1953. Videti i tekst „Dimensioni jezika (Dimensions du langage)“, LI br. 3, avgust 1953, u okviru bukleta *Veliki Potlač*.

²⁰ Videti, <http://debordiana.noblogs.org/2011/06/internationale-lettriste-n%C2%B0-1-novembre-1952/>; <http://situationnisteblog>.

dve fraze neminovno stvara novi raspored, uvek nameće neko objašnjenje.

Radnja četvorodimenzionalnog romana Žila Ivena (Ivan Ščeglov) „dešava se u dvadeset tomova, koji su već objavljene...“²¹ Taj roman seže dalje od okvira književne ČINJENICE, da bi napao i nasilno promenio život, svim sredstvima, od kojih će najprostije biti slika fenomena magnetne indukcije. Roman će biti četvorodimenzionalni korpus ugraviranih znakova i slika-ključeva. Roman će naznačiti novu matematiku situacija ili ga neće biti“ (*Gillespi*. Najavljeno u Ediciji Žilijar) (Éditions Julliard).²²

Naše akcije u umetnosti bile su samo naznaka našeg suvereniteta, koji smo hteli da zadržimo u svojim avanturama, izloženim zajedničkim rizicima.

Ti započeti radovi su samo istraživanja mogućnosti za direktnu akciju u svakodnevnom životu.

U jednom pragmatičnom univerzumu, najdublja svrha estetike nije ni izbliza bila toliko *preživljavanje* koliko da se živi apsolutno.

S nama, „svrha poezije“ zaista „mora biti praktična istina“.²³

---

wordpress.com/2013/07/27/internationale-lettriste-no-3-aug-1953/

²¹ U pismu Patriku (Patrick) Straramu, od 31. X 1960, Debora se osvrće na tu ideju: „Ivan je, kao ekstremni slučaj, zamislio roman čija bi se radnja eksplicitno odvijala kroz veliki broj objavljenih dela, novijih ili klasičnih...“ To je trebalo da bude radikalna primena „diverzije“, odnosno, iskustva sa „delotvornim metagrafima“, ali ne znamo kako je tačno to trebalo da izgleda. Videti, *Ivan Čhtčeglov, profil perdu*, Jean-Marie Apostolidès, Boris Donné, éd., Editions Allia, Paris, 2006, str. 65.

²² Nejasno je ko je „Gillespie“ iz potpisa citata, osim ako nije reč o lažnom citatu, odnosno, o Deboru ili pseudonimu nekog drugog člana LI.

²³ Aluzija na poemu Pola Elijara (Paul Eluard), „La poésie doit avoir pour but la vérité pratique“ (1947).

Ista rešenost da se tome *posvete* bića i njihove putanje, dominira celim krajem estetike, od početne Volmanove formulacije, „Nova generacija neće ništa prepustiti slučaju“²⁴, do *delotvornog metagrafa* (métagraphie influentielle) Žila Ivena.²⁵

Dekor nas ispunjava i određuje. Čak i u ovom prilično žalosnom stanju gradske izgradnje, ona je dalje, u celini gledano, daleko iznad postupaka koje obuhvata, postupaka omeđenih imbecilnim smernicama morala i imperativa efikasnosti.

GRADSKO PLANIRANJE TREBA IZMESTITI ka neutilitarnom urbanizmu, ili tačnije, projektovanom u skladu s drugačijim namenama.

Izgradnja novih okvira je prvi preduslov za sve ostale stavove, za drugačije poimanje sveta.

Ista želja sledi svoj podzemni tok, kroz nekoliko vekova oslobodilačkih pokušaja, od nepristupačnih zamkova koje je opisao de Sad, do nadrealističkih aluzija o zdanjima s dugačkim, mračnim hodnicima, u kojima su želeli da žive.

Draž – u najjačem smislu – kojom i dalje odišu veliki zamkovi iz prošlosti, naselja okružena palisadama iz lepih vremena Dalekog zapada, uznemiravajuće kuće na londonskim dokovima – s podrumima direktno povezanim s Temzom – ili lavirinti indijskih hramova, ne treba prepustiti bledom, povremenom evociranju u filmovima već upotrebiti u izgradnji novih zdanja.

---

²⁴ Gil J Wolman, *L'anticoncept* (1952); takođe, „Fragmenti potrage za novim oblicima ponašanja“, LI br. 2, februar 1953, u okviru bukleta *Veliki Potlač*.

²⁵ Videti tekst „Inteligentna panorama avangarde na kraju 1955 (Panorama intelligent de l'avant-garde à la fin de 1955)“, *Potlač* br. 24 (24. novembar 1955), i f. 45 u bukletu *Veliki Potlač* (o izložbi „Avant la guerre: 66 métagraphies influentielles“, 11. VI – 7. VII 1954).

Prestiž koji je (roman) *Les Enfants terribles*²⁶ uživao u celoj jednoj generaciji, u krajnjoj liniji, izvire iz klime koju je stvorio neuobičajenom konstrukcijom jednog mesta i rešenosti da se živi isključivo u njemu: apstraktna soba, kineski grad sa zidinama od paravana. „Samo jedna soba, pusto ostrvo, okružena linoleumom“ (str. 165). Jedna rečenica iz knjige jasno ukazuje kakve šanse za avanturu nudi kuća koja sledi „grešku“ u klasičnom arhitektonskom planu: „Primitili su jednu od njenih prednost, i to ne najmanju: galerija se pomerala u svim pravcima, kao brod ukotvljen samo jednim sidrom. Kada bi se našli u bilo kom delu, bilo im je nemoguće da, pri ulasku, odrede položaj te prostorije u odnosu na druge delove kuće“ (str. 159).

Nova arhitektura mora da stvori sve uslove:

Novi dizajn nameštaja, prostora i unutrašnjeg uređenja, za svaki tip prostorije. Novu primenu toplotnih senzacija, mirisa, tišine i stereofonije. Novu sliku Kuće (stepeništa, podrumi, hodnici, otvori), koja će se proširiti na shvatanje *arhitektonskog kompleksa*, jedinice mnogo veće od postojeće kuće, koja sjedinjuje sve objekte – spolja jasno odvojene – i tako doprineti stvaranju određene klime ili sudara nekoliko klima.

Time što će upotrebiti druge umetnosti, iz ma koje njihove prethodne faze, kao praktične *prateće* elemente, arhitektura će opet postati ona izvršna sinteza umetnosti, koja je obeležila velike epohe estetike.

Svi primeri koji se već naziru za te *komplekse*, očigledno najavljuju jednu baroknu arhitekturu, u isti mah nasuprot „harmoničnoj prezentaciji oblika“ i „maksimalnoj udobnosti za sve“.

(Kako g. Korbizije uopšte zamišlja ljudske *potrebe*?)²⁷

²⁶ Jean Cocteau, *Les Enfants terribles*, 1929. Kod nas prevedeno kao (zaista neverovatno) *Derlad* (množina od derle), Minerva, Subotica, 1957; preveo Bora Glišić.

²⁷ Videti tekst „Neboder u korenu“, u nastavku, gde Debor ponavlja ovo pitanje.

Arhitektura kao umetnost postoji samo u meri u kojoj izmiče svom osnovom utilitarnom pojmu: stanovanju.

Prilično je simptomatično da u toj disciplini, u kojoj je toliko ostvarenja bilo ograničeno utilitarnim namerama (ogromne zgrade za stanovanje što je moguće većeg broja ljudi, ili katedrale za molitve), na usmerenje, u isto vreme slobodno i delotvorno, o kojem ovde govorim, već neko vreme ukazuje čudesna IDEALNA PALATA pošara Ševala²⁸, svakako mnogo važnija od Partenona i Notr Dama zajedno; kao i zapanjujuće mogućnosti koje nude najnovija dostignuća u tehnici materijala: zidovi sa komprimovanim vazduhom, stakleni krovovi, itd.

Kuće koje su se nedavno pojavile u Americi, tesno isprepletane s okolnom vegetacijom, takođe se uklapaju u predviđanja našeg urbanizma, koji će biti zagonetno sučeljavanje divlje prirode i najrafiniranijih arhitektonskih kompleksa, u centralnim gradskim četvrtima.

Ti naponi mogu se razvijati na dva paralelna načina: stvaranje gradova u geografski i klimatski najpovoljnijim uslovima; uređivanje postojećih gradova, od kojih nam neki, kao recimo Pariz, omogućavaju da dobrim delom naslutimo budućnost. (Mesta kao što su trg Dofin ili Kur Roan čine vrlo privlačnu osnovu za neki arhitektonski kompleks.) Novi urbanizam će ugraditi u sebe elemente starih konstrukcija i konstruisati apsolutno nove.

Gradske četvrti će svojom raznovrsnošću i suprotnostima (videti projekat Žila Ivena o četvrtima-raspoloženjima)²⁹ omo-

²⁸ „Le Palais idéal“, pošara Ferdinana Ševala (Ferdinand Cheval, 1836–1924). Izgrađena od nađenog materijala, uglavnom od različitih vrsta kamena, u mestu Otriv (Hauterives), u Francuskoj. Izgradnja je trajala trideset tri godine. Ševal je bio običan poštar, na Palati je radio sam i nije raspolagao nikakvim arhitektonskim znanjem. Prvi koji su ukazali na njegov značaj, van okvira lokalnog kurioziteta i niše „naivne arhitekture“, bili su nadrealisti (Andre Breton i Maks Ernst).

²⁹ Ivan Ščeglov, „Pravila novog urbanizma (Formulaire pour un urbanisme nouveau, 1953)“, SI br. 1, jun 1957.

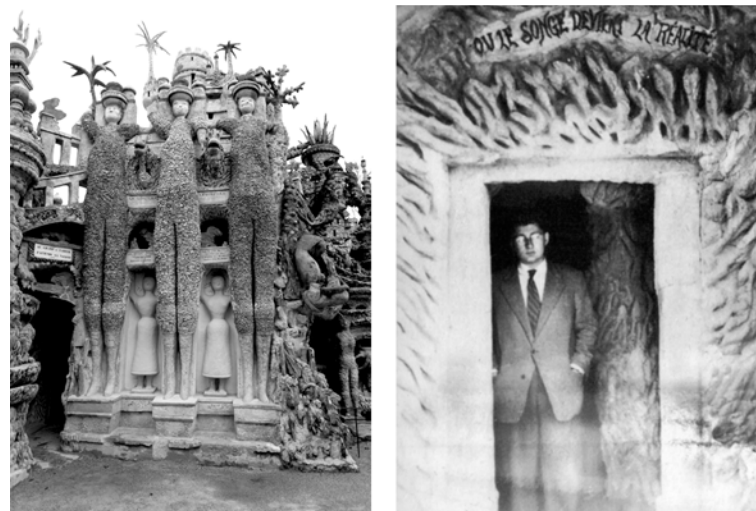

Ferdinan Ševal, ispred severnog pročelja Idealne palate, 1890.

gućiti dugo putovanje samo jednom aglomeracijom, a da se ona pri tom ne iscrpi, već stalno otkriva.

Urbanizam, shvaćen kao sredstvo spoznaje, pripojiće sve manje oblasti, koje će time prestati da nas posebno zaokupljaju. On će iskoristiti najnovija dostignuća likovnih umetnosti za ukrašavanje svojih ulica, trgova, čistina, iznenadnih šuma – kao i plodove zapostavljene poezije imenovanja (Sokak Džeka Trboseka; Plemenita i tragična četvrt; Ulica Dvorca Ludviga II Bavarskog; Slepa ulica Andaluzijskog psa; Palata Žila de Rea; Zagrađena ulica; Put droge.) On će na najbolji način iskoristiti osvetljene izloge, potpuno zamračene ulice, skrivene reke i lavirinte otvorene noću.

Budućnost je, ako hoćete, u luna parku, koji će izgraditi najveći pesnici.

Idealna palata, Tri džina, Vercingetoriks (Vercingétorix), Cezar i Arhimed, istočno krilo; Debora u obilasku Idealne palate, 1955.

U slučaju postojećih gradova, namena nekih distrikta mogla bi se vrlo brzo divertirati. U Parizu, ostrvo Sen Luj moglo bi se sačuvati kakvo jeste samo tako što bi se digli u vazduh svi njegovi mostovi, a ono naselilo s dvadesetak stanovnika, koji bi živeli nomadski, među svim tim praznim stanovima. Neki raskošni anahronizmi danas koštaju mnogo više.

Još brže bi se mogli upotrebiti neki iznenađujući neonski natpisi, kao što su KLANICA, ABORTUSI, MNOGO LOŠ RESTORAN.

Naime, zašto isključivati humor?

Podrazumeva se da bi se takvi gradovi širili sa evolucijom stanja u kojem su ljudi, upotrebljeni i zaposleni, trenutno zatečeni.

Île Saint-Louis

Neophodno je razviti kartografiju koja će se zasnivati na novim psihogeografskim podacima, a ne na topografskoj opservaciji nekog grada.

Plakate s planovima pariskog metroa, koji su meni uvek bili lepši od slika iz Luvra, treba preraditi uzimajući u obzir mentalne činjenice, ustanovljene postepeno. Na novom planu Pariza, kao i na drevnim „portolanima“ (rane navigacione karte), u početku vidimo samo neka poznata polazišta, nesigurne putanje i velike, nepoznate kontinente. Počeci takve kartografije verovatno moraju biti subjektivni. Svako će imati svoj plan grada. Ali ne sumnjam da će se neka nova objektivnost, očigledna svima, nametnuti veoma brzo.

Iz dvostruke perspektive detaljnog istraživanja jednog prozivljeno izdvojenog dela grada i isprobavanja kontinuiranog prolaska jedne ograničene grupe, Žil Iven je u avgustu 1953.

izveo sistematično istraživanje „Kontinenta Kontreskrap“³⁰, u trajanju od nekoliko dana. Još nismo iscrpeli veoma bogate rezultate te preliminarnе ekspedicije.³¹

Sudbina je ekonomska. Sudbina ljudi, njihovih želja, njihovih „dužnosti“, bila je u potpunosti određena pitanjem preživljavanja.

Razvoj mašinerije i umnožavanje proizvedenih vrednosti stvorice nove uslove za ponašanje i zahtevati ih odmah, pri čemu će se svuda nametnuti neodložno *pitanje dokolice*. Organizacija dokolice, za mase *donekle* pošteđene neprekidnog rada, već je postala nužnost za državu; čak i ako se ti ljudi

³⁰ Videti tekstove o „Kontinentu Kontreskrap“ (Ščeglov i Debor), iz istimenog bukleta, i „Dva izveštaja o prolascima“, iz bukleta *Gole usne*.

³¹ Ceo ovaj segment nedostaje u verziji iz *Oeuvres*, to jest, u verziji koju je Debor pripremio za Volmana. Navedeno u *Ivan Chtcheglov, profil perdu*, Jean-Marie Apostolidès, Boris Donné (éd.), Editions Allia, Paris, 2006, str. 63. Upadljiva je i još jedna korespondencija sa Bretonom. Pored *Seljaka iz Pariza* (Aragon, 1926) i *Nade* (Breton, 1928), kao ključnih preteča „psihogeografije“, Breton je 1950. napisao i tekst „Pon Neuf“ (Pont-Neuf, „Novi most“, najstariji pariski most na Seni), na koji se Debor ovde direktno nadovezuje: „Koraci koji nas, bez nekog spoljašnjeg razloga, iz godine u godinu vraćaju na iste tačke u nekom gradu, pokazuju kako postajemo sve osjetljiviji na neke njegove delove, koji nam, na neki opskuran način, mogu delovati naklonjeno ili neprijateljski. Mogla bi se napraviti mapa, koja bi nesumnjivo bila vrlo rečita, za svakog pojedinca, na kojoj bi belim bila označena mesta koja ga privlače, i crnim ona koja izbegava, a ostala u raznim nijansama sive, u zavisnosti od stepena privlačnosti ili odbojnosti.“ Pozicija koja je za letriste verovatno bila suviše pojednostavljena, ali s kojom sve počinje. André Breton, „Pont-Neuf“ (1950), *La Cle des champs*, Les Editions du Sagittaire, Paris, 1953; ili, *Oeuvres completes III* (Gallimard, Pleiade, 1999), str. 888–895 (889). Videti, naravno, i knjige *Nada* i *Seljak iz Pariza* (obe su prevedene, iako je *Nada* teže dostupna).

zadovoljavaju zabavom kao što je ona na Parku prinčeva [fudbalski stadion], u svojim sumornim nedeljama.

Posle nekoliko godina koje smo proveli *ne radeći ništa*, u uobičajenom značenju te reči, svoje *društvene stavove* s pravom možemo nazvati *avangardnim*, pošto smo u ovom društvu, privremeno zasnovanom na proizvodnji, hteli da se ozbiljno posvetimo isključivo dokolici.³²

Čvrsto uvereni da će se jedino značajno pitanje u budućnosti ticati IGRE, u meri u kojoj se odbojnost prema apsolutnim gestovima i moralnim vrednostima bude povećavala, u međuvremenu smo se posvetili igri na siromašnim ulicama dopuštenih činjenica; u ciglanim gajevima duž keja Sen Bernar, čiju smo šumu iznova gradili.

Ali time što smo tim činjenicama pridali nove istraživačke namere – metod o čijim bi detaljima tek trebalo pisati – bili smo u stanju da izvučemo zakon, maglovito naslućen, jedinog oblika izgradnje koji nas, u krajnjoj liniji, zanima: SITUACIONISTIČKOG PREVRATA SVIH ŽIVOTNIH TRENUTAKA.

Letristička internacionala je u februaru 1953. objavila letak, čiju očajničku agresivnost opravdava njegova poslednja rečenica:

„Ljudski odnosi se moraju zasnivati na strastima; u suprotnom, Teror.“³³

Tu strast, koja se i dalje retko sreće u našim „viđanjima“ (dobro znamo od čega se ona sastoje, kao što je jezivo rekao Žak Rigo)³⁴, mi želimo da smestimo u neprekidno obnavlja-

³² Ovaj pasus je, bez izmena, uključen u zajednički tekst „... nova ideja u Evropi“ (*Potlač* br. 7, 3. avgust 1954), kao i još neke fraze iz ovog segmenta, uz manje ili veće izmene.

³³ „Manifest (Manifeste)“, LI br. 2, februar 1953.

³⁴ Jacques Rigaut (1898–1929), član pariske dadaističke grupe. Najekstremniji i najurbebesniji nihilista među njima (nije se kasnije pridružio nadrealistima), ali i najozbiljniji: ubio se 1929, u tridesetoj godini. Videti

nje sveta; tamo gde se nepoznato svuda sreće s nepoznatim, i jednostavno ide dalje, bez verovanja, između svega tragičnog i čudesnog, što ga očekuje u njegovoj zemaljskoj promenadi.

„... sve te devojkice sa ulice slične stablima imaju prošlost kad će se već jednom osloboditi te večite device bez pamćenja i moći govora...“ (Gil J Wolman, *L'Anticoncept*).³⁵

Ta žudnja za pravim životom, koji bi prosto bio igra, javlja se uporedo s gubljenjem značaja klasičnog predmeta strasti.

„Definisaćemo nove igre i njihovu budućnost, pre nego što dospete u doba u kojem biste mogli da se ozbiljno rasplacete zbog sitnica“ (*Prvo pismo Misumu, o kvarenju („divertiranju“) maloletnih*).³⁶

Što pronalazi svoj odjek u definiciji Žila Ivena:

„Kontinent izabran kao igračka.“³⁷

(Žil Ž Volman me je nedavno podsetio na nešto što sam mu jednom priznao: „Nikada nisam znao kako da se igram.“ Verujem da bi to moglo biti tačno, kao poslednji sud o meni, posle svih beskorisnih trikova bilo naklonosti ili neprijateljstva.)

---

temat časopisa *Agon* posvećen Žaku Rigou, http://agoncasopis.com/arhiva/broj_35/istorija/temat/zak_rigo_1.html; preveo i priredio Bojan Savić Ostojić, 2016. Takođe, Andre Breton, *Antologija crnog humora*, Kiša, Novi Sad, 2016, str. 416–423 („Biću ozbiljan kao zadovoljstvo...“), prevela Bojana Janjušević.

³⁵ Središnji deo teksta iz filma, bez interpunkcije.

³⁶ Nepoznata referenca, prevedena doslovno: „Nous aurons déterminé des jeux nouveaux et leur avenir avant que vous n'avez atteint l'âge de pleurer sérieusement pour de petites choses.“ (*Première lettre à Missum, sur le détournement des mineures*.)

³⁷ „Le continent choisi comme jouet“: fraza koja se prvi put sreće u prepisici između Ivana Ščeglova i Anrija de Bearn (Henry de Béarn), iz februara 1951. Videti, *Ivan Chtcheglov, profil perdu*, Jean-Marie Apostolidès, Boris Donné, éd., Editions Allia, Paris, 2006, str. 63.

Rasuti po celom veku, znaci tog novog ponašanja dolaze do izražaja. Oni viču u neredima. Oni se čuju NA MARGINAMA istorije, u bombama koje su bacali mladi ruski nihilisti, obešeni sa petnaest godina; ili u šifrovanim razgovorima Strašne dece (*Les Enfants terribles*, Jean Cocteau) i njihovom neostvarenom incestu, ili u dirljivom i urnebesnom načinu života nekoliko osoba koje sam dobro poznavao.

Treba uraditi kompletan opis tih oblika ponašanja i njihovih zakona.

Staza slobodnog života se neprekidno uzdiže i užurbani putnici je slede bez osvrta – kao Žak Vaše, koji je pisao: „Moj trenutni san je da nosim kratku crvenu košulju, crvenu maramu...“

(NEDOSTAJE NASTAVAK)³⁸

1953.

„Manifeste pour une construction de situations“ (1953), Guy Debord, *Oeuvres*, Gallimard, Paris, 2006, str. 105–112.

³⁸ Deborova napomena (u zagradi). Ceo odlomak iz Vašeovih *Pisama*: „Moj trenutni san je da nosim kratku crvenu košulju, crvenu maramu i duboke čizme – i da budem član tajnog kineskog društva bez cilja u Australiji.“ Jacques Vaché, *Lettres de guerre*, Paris, Au Sans pareil, 1919, pismo Andre Bretonu, od 11. X 1916; Žak Vaše, *Pisma iz rata*, preveo i priredio Bojan Savić Ostojić. *Agon*, br. 2, 2009, http://agoncasopis.com/arhiva/stari_sajt/broj_2/o_poeziji/vase_pismo1.html

Neboder u korenu

U ovo doba, koje u svakom pogledu postaje sve represivnije, postoji jedan posebno odvratn čovek, koji je očigledno mnogo veći pandur od većine ostalih. On gradi stambene ćelije, on gradi prestonicu za Nepalce, on gradi vertikalna geta, on gradi mrtvačnice za epohu koja će sigurno znati šta da radi s njima, on *gradi crkve*.

Taj modularni protestant, Le Korbizje-Sing-Sing, taj moler neokubističkih oblandi, stavlja u pogon svoje „mašine za stanovanje [*machine à habiter*]“, za još veću slavu Božju, koji je i strvine i korbizjee [„vrane“, „Vraniće“, što je doslovno značenje prezimena koje je usvojio na osnovu majčinog Lecorbésier] sazdao po svom liku i obličju.

Ne treba gubiti iz vida da je moderni urbanizam, ako još nije stekao status umetnosti – kamoli „životnog okruženja“ – s druge strane uvek nalazio nadahnuće u policijskim detektivima; najzad, Osman (Baron Haussmann) nam je podario bulevare samo zato da bi na njima olakšao kretanje artiljerije.

Ali danas zatvor postaje stambeni model, a hrišćanski moral bespogovorno trijumfuje, kada shvatimo da Le Korbizje želi da *ukine ulicu*. I još se hvali time. Evo tog programa: življenje se nepovratno parceliše na zatvorena ostrva, u nadgledanim društvima; kraj šansi za pobunu i susrete; automatska rezignacija.

(Primetimo usput da je postojanje automobila od koristi svima – osim naravno nekolicini „ekonomski slabijih“; slično tome, nedavno razalovani policijski prefekt, nezaboravni Bajo [Jean Baylot], izjavio je povodom poslednje maturantske povorke kako takve ulične manifestacije nisu više u skla-

„Maketa neke Le Korbizjeove zgrade jedina je slika koja u meni budi želju da se istog časa ubijem. S njim bi isto moglo da zadesi i posljednje ostatke radosti. Kao i ljubavi – strasti – slobode.“ Ivan Ščeglov, *Pravila novog urbanizma*, 1953 (1958).

Gore, članak o Le Korbizjeovoj „Stambenoj jedinici“ u Marseju (*Paris Match*, 18. X 1952); desno, neostvoreni projekat za preuređenje centralnog dela Pariza, iz 1925, koji se, preko Le Korbizjeovih klonova, ipak ostvario, prema drugim planovima, ali u istom duhu, kao pariska poslovna četvrt La Défense, koja danas dominira gradskom panoramom.

du sa zahtevima saobraćaja. I od tada se svakog 14. jula u to iznova uveravamo.)

Sa Le Korbizjeom, igre i uvidi koje s pravom očekujemo od istinske neodoljive arhitekture – od svakodnevne promene ambijenata – žrtvuju se u korist sistema za odlaganje smeća, koji se nikada neće upotrebiti za regulatornu Bibliju, sada

već obaveznu u američkim hotelima. Treba biti zaista glup da bi se u tome videla moderna arhitektura. To nije ništa drugo nego povratak loše zakopanog starog hrišćanskog sveta. Početkom prošlog veka, lionski mistik Pjer-Simon Balanš, u svom *Gradu pomirenja* [Pierre-Simon Ballanche, *Ville des Expiations*, 1832] – čiji opisi nagoveštavaju „ozarene gradove“ [Le Corbusier, *Ville radieuse*, 1924, 1933] – već je izrazio taj ideal postojanja:

„Grad pomirenja mora biti živa slika monotonog i tužnog zakona ljudskih peripetija, neumoljivog zakona društvenih nužnosti: sve navike, čak i one najnevinije, moraju se direktno napadati; sve mora neprestano upozoravati da ništa nije postojano i da je čovekov život putovanje kroz zemlju izgnanstva.“

Ali u našim očima zemaljska putovanja nisu ni monotona ni tužna; društveni zakoni nisu neumitni; navike koje treba direktno napasti treba zameniti neprekidnim obnavljanjem čudesnog; a prvi komfor koji ćemo sebi priuštiti jeste eliminacija ideja ovog poretka i svih muva koje ih propagiraju.

Šta uopšte g. Le Korbizje zna o ljudskim *potrebama*?

Katedrale više nisu bele. Blago nama. „Osvetljenost“ i mesto pod suncem, znamo tu pesmu – orgulje i bubnjevi demohrišćana [*u originalu*, „MRP“, *Mouvement Républicain Populaire*] – i za nebeske livade na koje blagopočivši arhitekti odlaze da pasu. Zaboravi bika i videćeš kravu [„Enlevez le bœuf, c'est de la vache“].

Internationale lettriste, „Les gratte-ciel par la racine“ (verovatno Debord), *Potlatch*, br. 5, 20. VII 1954.

Planeri

*Komentar o urbanističkim projekcijama
i pregled bibliografije*

„Uništi ih. Upropasti im živote.

Onda im napravi kocke u kojima će okončati svoje dane.

Ššššš. Uspavanka. Crkni, pseto. Crkni, pseto maleno.“

— James Joyce, *Ulysses*, „The Sirens“, 1921.

Središnji, „urbanistički“ deo „Manifesta o konstruisanju situacija“ razvio se u situacionističke ideje o „unitarnom urbanizmu“.³⁹ Treba videti kako se ta teorija razvijala, budući da se kroz nju prelamaju neke od najvećih i nikad prevaziđenih situacionističkih kontradikcija. Tome je posvećen bibliografski pregled iz ovog dodatka; ovde ćemo reći nešto o tim kontradikcijama.

Arhitektura i urbanizam, u kontekstu masovnog društva, kao i sve neophodne „napredne“ tehnologije, podrazumevaju – da počemo od toga – ogromne akumulacije *nečijeg* rada, radne hijerarhije i tehničke specijalizacije, što sigurno nije išlo ruku pod ruku sa situacionističkim antiradnim etosom, kao *glavnim preduslovom* avanture i spoznaje, što su inače umeli tako dobro da obrazlože.

³⁹ Mislim da se taj pojam prvi put pominje u Volmanovom referatu pripremljenom za Kongres Međunarodnog pokreta za imażinistički Bauhaus, održan u Albi, 1956 (Le Mouvement international pour un Bauhaus imaginiste, MIBI). Unitarni urbanizam se tu definiše kao „sinteza umetnosti i tehnologije“, ali ta sinteza je obuhvatala i iskustva s „prolascima (dérive)“ i psihogeografijom, kao i sveobuhvatnu kritiku urbanizma. Videti, *Intervention de Gil J Wolman, délégué de l'Internationale lettriste, au Congrès d'Alba, en septembre 1956* (Address by the Lettrist International Delegate to the Alba Conference of September 1956).

Sebi želimo da umaknemo uobičajenom ili svakom radnom režimu; a drugima? Izgradnja i održavanje bilo kakvog masivnog kompleksa, uključujući i letrističke-situacionističke gradske četvrti, o celim gradovima da i ne govorimo, znači *mnogo* posla i to veoma mukotrpnog, uz masivnu mobilizaciju tehnoloških i drugih resursa, koja se može postići samo nasilno i s posledicama koje mogu biti samo pogubne, po ljudsko stanje, odnose i okruženje, čak i kada bi se sve te pretpostavke mogle steći dobrovoljno. Duga evolucija starih gradskih jezgara sigurno nije priča *samo* o ropstvu i kulučenju. Ali svaka iole značajnija intervencija u javnom prostoru postojećih urbanih aglomeracija – obnavljanje ili postavljanje nove infrastrukture, recimo – podrazumeva zastrašujući obim aktivnosti. Tehnička organizacija prekoračuje sve pragove; ljudske razmere i ciljevi ne znače ništa. U miljeu koji tako nastaje, sve postaje suviše komplikovano i zahtevno. Pojedinaac ne može sebi da obezbedi ni čašu vode (ni čašu, ni vodu) na neki relativno jednostavan i direktan način – kamoli besplatno; pri redovnom stanju stvari, nema više mesta ni za stari komunalni etos saradnje, samoorganizovanja i autonomnih improvizacija; za sve postaje neophodna ovlašćena Organizacija.

Simptomatično, u pismu Ščeglovu iz novembra 1953, koje se neposredno nadovezuje na ovaj „Manifest“ (videti „Evo jednog pisma, kakva se više ne pišu“), Debor to i sam uviđa, iako možda nevoljno, kada u jednom ironičnom „Statutu“, koji tu prilaže, kaže kako je letristički „Prezidijum“ (on sam, kao autor te fikcije) *odbacio* „amandman G. E. Debora o izgradnji jednog arhitektonskog kompleksa svakih pet godina“. Kontradikcija je bila očigledna: planiranje, projekcije – dobra igra, dragoceni uvidi, ali... prevelik posao. (Da sad ostavimo po strani kontradikciju između etosa-poetike *prolaska* i tolike fiksacije za statične aranžmane, makar i najčudesnije, što je posebno dolazilo do izražaja u letrističkim zamislama o raznim enterijerima;

videti, recimo, pomalo zamorne opise takvih aranžmana, iz inače urnebesnog teksta, „Inteligentna panorama avangarde na kraju 1955“, *Potlač* br. 24, 1955.) Tu kritičnu tačku letristi nisu nikada do kraja razmotrili, ali rvanje s njom je ipak dovelo do nekih jasnih pomaka.

Nešto kasnije, SI će proći kroz jedan od svojih velikih raskola upravo u ovim pitanjima. Debor, Vanegem i Kotanji, koji su najviše pisali o tome, raskidaju sa Konstanom (1960, Constant Nieuwenhuys), koji je insistirao na razvijanju praktičnih arhitektonsko-urbanističkih planova, ne uviđajući ili ne mareći za nužno autoritarni karakter svake tehničke i jednosmerno planirane organizacije ljudskog domena (urbanističke, ekonomske, socijalne) – ono od čega su, uzgred, patile i skoro sve planerske utopije.

Unitarni urbanizam se u tom periodu (posle 1959) jasnije definiše kao oruđe kritike i spoznaje, koje nas poziva da preispitamo celu oblast ljudskih odnosa i ljudske aktivnosti, što je od početka i bio njegov najjači aspekt, a ne kao planerski biro (osim, pomalo ironično, u nazivu „Biroa za unitarni urbanizam“), iako i dalje uz povremena planerska zaletanja – od kojih neka ne bi bilo greh sačuvati od istorije, tako što bi se gurnula pod tepih!⁴⁰ – i neke stare kontradikcije, ali, po pravilu, *nespe-*

⁴⁰ Deborovi nesrećni „Situacionistički stavovi o saobraćaju“, iz SI br. 3 (Positions situationnistes sur la circulation; Situationist Theses on Traffic, 1959). Poznato je koliko je Debor mrzeo automobil – i koliko je voleo ulicu. Toliko, da se u jednom naletu akutne tehnofilije – koji kod njega ipak nije potrajao – uzdao u razvoj „ličnih helikoptera“, kao individualnog prevoznog sredstva, čiji je model tada „ispitivala vojska SAD“... Saobraćaj bi se izmestio negde gore, ulice bi ostale slobodne... (Videti teze 6. i 7, mada treba pogledati ceo tekst.) Kada se iz vida izgube osnovne ljudske, konceptualne i materijalne pretpostavke svake tehnologije, svake tehničke zamisli, dolazi do dezorijentacije, u kojoj onda možemo očekivati svakakve ispadе.

čifčne, opšte, koje su se, uz tek po neki izuzetak, mogle sresti i kod drugih kritičara kapitalizma; i koje, avaj, haraju i danas.

Da navedem ili ponovim samo neke: pitanje *tudeg* rada, koji se u planerskim projekcijama ili predlozima tako lako gubi iz vida. U najtešnjoj vezi s tim, očekivanje da spas od mukotrpnog rada donese „razvoj mašinerije“ (automatizacija, tehnologija), a ne *potpuno drugačije shvatanje ljudskih ciljeva i aktivnosti*; dakle, drugačije shvatanje života. Sama *proizvodnja* sredstava, uključujući i ona za „uštedu ljudskog rada“, u začaranom krugu iz kojeg nema izlaza, opet podrazumeva prekomernu masu i degradirajuću *vrstu* rada. Ali *korisnik*, taj ključni proizvod opšte podele rada (što smo naučili upravo od situacionista, kao velikih kritičara specijalizacije), na to jednostavno ne misli. Drugim rečima, ne samo na kritičkom planu, već i na onom najširem, kulturnom, na svakom koraku se sudaramo s potpunim neprepoznavanjem fenomena *tehničke*, odnosno, društva kao masivne tehničke organizacije, u Elilovom smislu – čije su predloge za saradnju, uzgred budi rečeno, situacionisti u dva navrata odbijali...⁴¹ To je sklop koji svojim isključivim imperativom efikasnosti i samim svojim zahtevima u radu i energiji, unapred diktira ceo niz ljudskih odnosa i institucija. (Poslednjih decenija, sa opštom erozijom demokratskog optimizma, svest o tome počela je da se javlja samo kroz pasivno zapažanje da je skoro „svejedno ko je na vlasti“: svaki režim mora da zadovolji manje-više isti skup tehničkih zahteva; ili opet, kroz povremena izborna obećanja o „vladi eksperata“, i sl.) Zatim: linearno, hijerarhijsko viđenje „razvoja“, uz manju ili veću dozu teleološkog optimizma

⁴¹ Elil se na te predloge osvrće u svojoj knjizi *Anarhija i kršćanstvo* (DAF, Zagreb, 2011; J. Ellul, *Anarchie et Christianisme*, 1988); opet, Deborov osvrt se može naći u njegovoj prepisci, u pismu Fransoaz Lung, od 15. XII 1962 (<http://www.notbored.org/debord-15December1962.html>), i u njegovom odgovoru na drugi i poslednji Elilov predlog, u inače vrlo ljubaznom pismu od 2. II 1968 (<http://www.notbored.org/debord-2February1968.html>).

(neka kulminacija tog procesa, obavezno dobra), koje ne može da objasni ništa (recimo, savremenost formi, „nižih“ i „viših“), ali zato, u svom najsirovijem izdanju, služi kao opravdanje za nasilje nad svim formama koje se ne uklapaju ili opiru onoj nanasilnijoj i najpretencioznijoj: tehničkom poretku, koji u svom dominantnom izdanju, onom kapitalističkom – „tržišnom“, „liberalnom“, „demokratskom“ – doslovno melje sve pred sobom. I najzad, u ovom malom isečku slepih mrlja zapadne, urbane misli, nešto ipak specifično za situacioniste, makar po stepenu osetljivosti koji su pokazivali za sve njegove draži i klopke: grad.

Za svaku osobu koja danas sebe smatra „modernom“, kao i za većinu intelektualaca, koji ozbiljno razmišljaju o problemima društva i civilizacije, grad je fokusna tačka; prvo grad, onda možda i nešto drugo. Ali za letriste-situacioniste ne postoji nijedan drugi *relevantan* ljudski kontekst. Samo tu ljudi imaju „istoriju“, samo u tom okviru nekud idu. U *Društvu spektakla* (teza 127), Debor će, tragom Hegela i kasnije Marksa, „nomadski život“ opisati kao „dokonu i praznu slobodu“, iako u nastavku primećuje da njen kraj označava i početak „mukotrpnog rada“. Slično tome, u pismu Ščeglovu iz 1953 („Evo jednog pisma...“), govori o „sporoj (i presporoj) evoluciji“ tih ranih formi – „horde“, „porodice“, „srednjovekovnog sela“ – ponavljajući antropološki diskurs koji nije odmakao dalje od Morgana i Engelsa. Godine 1953, kada je to pisao, Debor je imao svega dvadeset dve godine; ali to se kod njega, za razliku od nekih drugih stavova, neće promeniti do kraja života. Za nekog ko je glavnu publikaciju LI nazvao *Potlač*, u prvi mah bi se moglo pomisliti da je imao neka šira i trajnija antropološka interesovanja. Ali nije imao skoro nikakva.⁴²

⁴² *Potlač* je počeo da izlazi 1954, kao besplatna publikacija, bez objašnjenja o nazivu časopisa. Tek 1959, u tekstu „O ulozi *Potlača* nekad i sad“ (br. 30), Debor objašnjava: „Poznato je da je *Potlač* dobio ime po pretržišnom (*nap.*: s obzirom na njegovo viđenje evolucije socijalnih

Uglavnom, kod letrista-situacionista nema ni najmanje znake interesovanja za ljudska iskustva izvan konteksta drevnih, evropskih gradova i njihovih potonjih mutacija. Ali pošto je taj kontekst u međuvremenu postao dominantan – to je milje u kojem se formiraju svest, osećajnost i očekivanja ogromnog broja ljudi, uključujući i intuiciju o nečemu iz temelja drugačijem – i pošto su bili takvi kakvi su bili (neponovljivi), njihova kritička zapažanja, i pored nekih problematičnih polazišta, i danas zapanjuju svojom lucidnošću.

„Situacionisti su uvek govorili da 'unitarni urbanizam nije urbanistička doktrina već kritika urbanizma“, pisali su 1961, citirajući jedan svoj tekst iz 1959 (videti bibliografski pregled). Kao što vidimo, nije od početka bilo baš tako, ali njihov stav je očigledno evoluirao.

Opet, inicijalni tekst Ivana Ščeglova, *Pravila novog urbanizma*, sa svim svojim neobuzdanim zamislama, nikada nije ni bio „planerski“, već ludički i oslobađajući; takvi su, naravno, i neki kasniji letristički tekstovi ili njihove „psihogeografske mape“ (uglavnom baš Deborove).⁴³ To je svest koja prepoznaje teren

---

formi, jasno je zašto nije napisao „netržišnom“, što bi bilo ispravnije) obliku razmene dobara kod severnoameričkih Indijanaca, zasnovanom na reciprocitetu dragocenih poklona. Taj besplatni bilten mogao je da distribuirao samo dobra koja nisu namenjena prodaji, a to znači – samo nove probleme i želje. Razrada tih tema od strane drugih osoba bila bi jedini adekvatan uzvratni poklon.“ Briljantna definicija odnosa koji odbacuje uobičajenu podelu na aktivne isporučioce i pasivnu publiku; ali Deborovo antropološko interesovanje bilo je sasvim ograničeno i nije išlo mnogo dalje od ideje o potlaču, s kojom se prvi put verovatno sreo u knjizi Johana Hojzinge, *Homo Ludens* (Johan Huizinga, 1938), na koju se kasnije više puta pozivao, a zatim, možda, i u čuvenom eseju Žorža Bataja, *Prokleti deo* (Georges Bataille, *La Part maudite*, 1949).

⁴³ Možda najbolji primer je zajednički tekst „Planovi za racionalno ulepšavanje grada Pariza“ (*Potlač* br. 23, 1955), u kojem bi samo neko lišen svakog smisla za humor mogao da vidi tehnički projekat; ili

Ivan Vladimirovitch Chtcheglov (Gilles Ivain), 1933–1998.

na kojem se zatekla i onda pokušava da prevaziđe njegova očigledna i nesnosna ograničenja, kroz novu konfiguraciju bića – kroz igru, eksperimente, potragu, kroz novi raspon i prag osećajnosti, novu i neutoljivu glad za autonomijom. Samim tim, to novo biće postaje i nova politička činjenica, koja se više ne može tako lako zavarati ili upotrebiti za bilo šta, što onda može doći do izražaja i na svakom drugom planu. To je zapravo bila „poezija“, ali opet kao sredstvo spoznaje, a ne pukog „izražavanja“ (poezija u smislu o kojem ovde piše i Debor, na početku teksta, u ključnom osvrtu na nadrealiste: „... značaj nadrealizma bio je u tome što je ukazao na poeziju kao na prosto *sredstvo za doseganje skrivenog života, koji bi bio vredniji žuljenja*“). To je imalo i svoje rizike, među njima i neke kojima je podlegao

---

„psihogeografske mape“, kao što je ona reprodukovana na str. 42: „Osa istraživanja i neuspela potraga za Velikim situacionističkim prolazom“. Sve odiše duhom potrage, a ne tehnike.

Debor, ovog puta na vrhu jedne od kula Ševalove
Idealne palate, 1955.

upravo Ščeglov: jedno od obrazloženja za njegovo isključenje iz LI, „interpretativni delirijum“, zapravo je bila vrlo precizna dijagnoza; zatvaranje u sebe, nepovratno gubljenje, možda i namerno, u šumi (pardon, gradu) himera.

*

U samim tekstovima, koji su ovde pomenuti, ima sasvim dovoljno smernica za dalje istraživanje, tako da u nastavku sledi samo nekoliko okvirnih predloga.

Ono što svakako vredi pogledati su tekstovi koji su se pojavili u časopisu SI, od 1959, do približno 1962, uključujući i Deborove filmove iz tog perioda (*O prolasku...*, *Kritika razdvajanja*); takođe, Deborov tekst-film *In girum...*, iz 1978, koji se, između ostalog, još jednom osvrće na ova pitanja i, posebno snažno, na Ivana Ščeglova.

Posebno se mogu izdvojiti tekstovi iz SI br. 3 i naročito br. 6, koje bi, sticajem okolnosti – mada najviše zbog mog previda, iz vremena kada smo radili onu zbirku za *Gradac*, 2008. – tek trebalo prevesti:

Internationale Situationniste n° 3 (decembar 1959):

- „L'urbanisme unitaire à la fin des années 50 (Unitary Urbanism at the End of the 1950s)“, redakcijski tekst. Iz njega je prethodno navedeni citat, „unitarni urbanizam nije urbanistička doktrina već kritika urbanizma“. Ali iz istog broja je i Deborov tekst „Situacionistički stavovi o saobraćaju“ (videti f. 39)... Recimo da smo još u prelaznoj fazi.

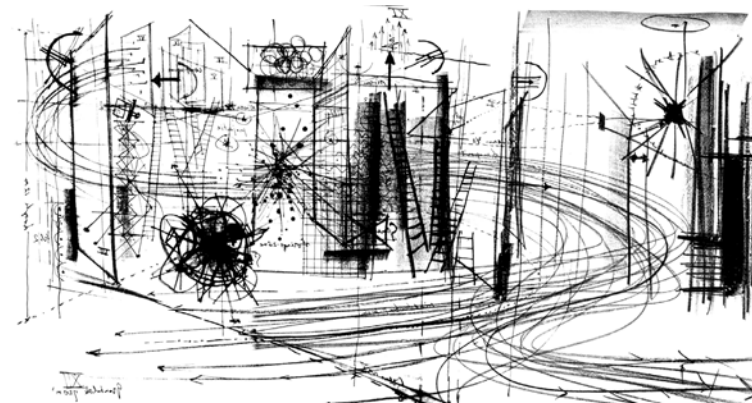
Internationale Situationniste n° 6 (avgust 1961):

- „Critique de l'urbanisme (Critique of Urbanism)“, redakcijski tekst. Kritika Konstana, ali i urbanizma, kao tehničke i autoritarne discipline, u celini. „Bivši situacionista Konstan, čije su holandski saradnici bili isključeni iz SI zbog izgradnje crkve, sada i sam prika-

Šesta Konferencija SI, u Antverpu (Café Tienpont), 12–16. XI 1962. Gore: J. V. Martin, Kotanji, Debor, Vanegem, Mišel Bernštajn (u pozadini, jedna od Deborovih „psihogeografskih mapa“); dole: Bernštajn, Debor i Kotanji. Nijedan izvor ne navodi imena ostalih devojaka s fotografija. Foto Leo Dohmen.

Jedna od skica Konstanovog „Novog Vavilona“, iz 1963, kada je to još delovalo kao prevashodno poetsko-kritička, a ne tehnička zamisao.

Videti <https://drawingmatter.org/constants-new-babylon/>

zuje *fabrički model* (kurziv SI), u katalogu svoje izložbe, koji je u martu objavio Gradski muzej u Bohumu. U paketu s dve-tri plagirane i izvitoperene situacionističke ideje, taj lukavi čovek otvoreno nudi svoje usluge kao promoter integracije masa u tehnološku civilizaciju, i zamera SI što je u celini odbacila njegov program za prevrat urbanog miljea, čime se sada bavi samo on. Pod tim uslovima, da!“

- Attila Kotányi i Raoul Vaneigem, „Programme élémentaire du Bureau d'urbanisme unitaire (Basic Program of the Bureau of Unitary Urbanism)“. Glavni programski tekst iz tog perioda, koji na nekim mestima i dalje para uši, ali opet silovito grabi napred. Posle perioda u kojem je SI pokušala saradnju s nekim umetnicima i arhitektama, koji se nisu mogli otarasiti vizure svojih specijalizacija, Vanegem i Kotanji artikuliraju neke osnovne principe nove pozicije SI, u kontinuitetu sa izvornim namerama: „8. Funkcionalno je

ono što je praktično. Jedino praktično pitanje je rešavanje našeg suštinskog problema: ostvarenja nas samih (naše odvezivanje od sistema izolacije). To je nešto korisno i praktično. I ništa drugo. Sve ostalo su samo *trivijalni derivati praktičnog i njegova mistifikacija*. 9. Situacionistička destrukcija sadašnjeg uslovljavanja je već, u isti mah, i konstruisanje situacija. To je oslobođenje nepresušne energije sadržane u okamenjenom svakodnevnom životu. S napredovanjem unitarnog urbanizma, sadašnje planiranje gradova, koje izgleda kao geologija laži, ustupiće mesto tehnicima za odbranu uvek ugroženih uslova slobode, dok će pojedinci – koji sada i ne postoje kao takvi – početi da slobodno grade vlastitu istoriju.“

- Raoul Vaneigem, „Commentaires contre l’urbanisme (Comments Against Urbanism)“. „Da su nacisti znali za savremene urbaniste, napravili bi od koncentracijskih logora naselja za jeftino stanovanje... Urbanizam je najpotpunije ostvarenje košmara...“, itd.

Sekundarna literatura, koja se posebno bavi „unitarnim urbanizmom“, uglavnom ponavlja slabosti letrista-situacionista (pitanja rada, očekivanja od tehnologije), samo bez njihove lucidnosti. Ne znam ni koliko ima smisla (za sebe znam da nema) prilaziti tim pitanjima iz ugla nekih specijalizovanih disciplina, odnosno, kroz tekstove autora koji se inače bave arhitekturom, urbanizmom ili bijenalskom umetnošću, uz zanemarivanje celine situacionističkog iskustva. Ali, ako ostavimo po strani masu čisto akademskih spekulacija, tu možemo naići i na dobre, temeljne preglede pojedinih pitanja ili širih celina, na osnovu materijala kojim većina nas ne raspolaže, i ponekad uz manji ili veći izbor izvornih tekstova.

Dve zbirke koje je priredio Tom Makdona mogu biti korisne:

- *Guy Debord & the Situationist International: Texts and Documents*, ed. Tom McDonough, MIT Press, 2002 (dostupno kao PDF). Taj veliki zbornik je nastao od jednog izdanja časopisa *October* 79, posvećenog SI, koji je zanimljiv i zbog razgovora sa Anrijem Lefevrom, koji se tu priseća svog druženja sa situacionistima: *October* 79, A Special Issue: *Guy Debord and the Internationale situationniste*, guest editor Thomas F. McDonough, Winter 1997. Izbor tekstova SI inače gravitira upravo oko ovih pitanja, što je onda vodilo i ka drugom zborniku:
- *The Situationists and the City: A Reader*, ed. Tom McDonough, London, Verso, 2010. Za sada, samo u štampanom obliku, osim u odlomku koji se može naći kao PDF, str. 139–167, u kojem se nalaze samo tekstovi SI, ponekad sa uvodnim komentarima urednika. (Ovu zbirku ne treba mešati sa knjigom sličnog naslova, koja je primer formalističko-estetskog žongliranja, bez ikakvih dodirnih tačaka sa situacionističkim namerama i iskustvom: Simon Sadler, *The Situationist City*, MIT Press, 1998.)

Za kraj, više kao primer i rezime, tekst koji nas još jednom vraća na probleme od kojih pate skoro sva akademska, ekspertska i aktivistička razmišljanja o gradu: esej Brajana Eliota, *Konstan i politika situacionističkog urbanizma* (Brian Elliott, *Constant and the Politics of Situationist Urbanism*, 2009, dostupan kao PDF). Najveći deo tog eseja posvećen je razmatranju pristupa raznih autora – Korbizjea, Lefevra, Manfreda Tafurija, Šantal Muf, Habermasa, Ransijera, Harvija i drugih – što nas ovde zanima pre svega zato što prilično dobro dočarava okvire u kojima su se kretale neke od najuticaj-

njih arhitektonsko-urbanističkih teorija. Neke su direktno oblikovale urbane košmare u kojima živimo, neke uticale na aktivističke pokušaje promene u tim okvirima.

U svim tim razmatranjima (koja u drugim aspektima mogu biti poučna), kao i u pristupu samog autora, masovno društvo, i njegov ključni aspekt, grad, kao opšti životni okvir, *uopšte se ne dovode u pitanje*; samim tim, ni njihove osnove pretpostavke, odnosno, njihova „funta mesa“: cena u ljudskom stanju i odnosima. Komocija s kojom se tu računa na kuluk mase bezimernih izvršilaca – u istom dahu s pričama o „demokratiji“, „oslobođenju“, „radikalnim urbanim praksama“, „urbanoj revoluciji“, „stvaranju zajednice“, „pravu na grad“ ili raznim „modelima“ – nije samo frustrirajuća nego i znak duboke dezorijentacije u pogledu ljudskih ciljeva. Nije stvar u tome da ovde mučimo tuđu muku – stvar je u tome što se svako od nas nalazi negde u tom velikom lancu ekonomske ucene, koji jedini može da stvori uslove za tako masivnu mobilizaciju ljudskih i drugih resursa. Na toj uceni akademski teoretičari, eksperti i aktivisti – po pravilu pošteđeni najgorog radnog režima, što ne mora, osim izgleda u njihovom slučaju, voditi u tu zapanjujuću rasejanost – grade svoje teorije i pozive na akciju. Nešto što može biti samo klopka, kao polazna tačka, za njih je, u najboljem slučaju, prosta, nesporna datost; u najgorem, koji preovlađuje – dar s neba, beskrajno polje mogućnosti, kruna evolucije, koju samo treba očistiti od nekih prolaznih nečistoća.

U bavljenju takvom literaturom, nikada ne treba gledati u samo jednu tačku, slediti samo jedan kriterijum; od nekih autora uvek ima šta da se čuje, čak i kada smatramo da su im neka polazišta i zaključci promašeni. Ali ako ispustimo prost kriterijum obaveznog rada i osnovnih pretpostavki svakog predloga za promenu ljudskog stanja – šta je sve potrebno: kakvi *odnosi*, koliko, kakvog i čijeg rada, koliko energije, s kakvim posledica-

ma? – ostaćemo u domenu stilskih vežbi ili vapaja liberalnih korisnika za nekom boljom, popustljivijom i zelenijom gradskom upravom. U ovom trenutku, gde god da krenemo, šta god da pokušamo, nužno se i sami oslanjamo na tu ucenu; smenjujemo se u ulogama korisnika i izvršilaca, parazitiramo na opštoj podeli rada, često bezobzirno rasejano, ali ne tako retko i s jasnom svešću o pravoj pozadini celog tog poretka. Ta svest ume da pronađe put do našeg ponašanja i naših odnosa, u kojima se već naziru obrisi drugačijeg etosa. Ali teoretičari, eksperti i aktivisti zaostaju. Predlažemo im da požure, s obzirom da i neka njihova znanja (makar neka, svakako), kao i njihovo društvo, kao saputnika, ne moraju biti tako promašeni i izlišni, kao što su sada.

AG, avgust 2017.

Debor ispred svog grafita posvećenog Isuu, Kan, april 1951 (19 godina).
Na poledini fotografije Debor je napisao: „Isidoru Isuu, u iščekivanju
ustanka mladih.“

POVEZANI TEKSTOVI:

Izbor tekstova Letrističke internacionale iz bukleta *Veliki Potlač*,
zatim bukleti *Gole usne*, *Pravila novog urbanizma* (Ščeglov) i *Kon-
tinent Kontreskarp*.

<https://anarhija-blok45.net>

[https://anarhisticka-biblioteka.net/category/author/letristica-
internacionala](https://anarhisticka-biblioteka.net/category/author/letristica-internacionala)

Deborov „metagraf“, iz 1981, u starom letrističkom stilu, na razglednici
za Michele Mochot-Bréhat.